

Ayrılık Çeşmesi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Metro'nun Anadolu yakasındaki duraklarından biri olan Çayırbaşı Durağı'na "Ayrılıkçeşme" ismini vererek uzun zamandır Natüllüs isimli bir AVM'nin işgal ettiği İbrahim Ağa Çayırı'nın ve bu çayırın ayrılmaz bir parçası olan Ayrılık Çeşmesi'nin hatırasını yaşatmak istemiş. Ne güzel, değil mi?

Güzel de, Ayrılık Çeşmesi, niçin Ayrılıkçeşme kılığına girmiş, anlayamadık. Türk kültürünün meseleleriyle yıllardır haşır neşir olan ve onlarca çalışmaya imza atan Sabri Koz da anlayamamış ve Beyaz Masa'ya defalarca müracaat ederek "Ayrılıkçeşme" söyleyişinin Türkçe olmadığını, dolayısıyla Ayrılık Çeşmesi diye değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiş, fakat her seferinde red cevabı almış. Efendim, Paşabahçe, Fenerbahçe, Kadıköy, Valideçeşme deniyorsa, Ayrılıkçeşme de denebilirmiş. Bu ne demektir? Sabri Koz'un ifadesiyle, "yanlışın sayısı sürekli artsın, dilimizde, hayatımızda her gün daha fazla ağırlık hissettiren galat sözlere bir yenisi eklensin."

Çaresiz kalınca, Twitter yoluyla "Ben yenildim: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ayrılık Çeşmesi demeyi doğru bulmadı, Ayrılıkçeşme'de ısrar ederek yanlışla arka çıktı" notunu yayan Sabri Bey'in şu sözleri de insanın içini acıtıyor: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde sözü dinlenir edebiyat insanlarının, Türkçe sevdalılarının sayısı hiç de az değil, ama herkes kendisine 'sağır' rolü biçerse ben de göğsümü gere gere 'yenildim' derim."

On altıncı yüzyıl sonlarında Kapiağası Gazanfer Ağa tarafından yaptırılan ve 1741 yılında Kapiağası Ahmed Ağa tarafından tamir ettirilen Ayrılık Çeşmesi, Reşat Ekrem Koçu'ya göre, "Müslüman İstanbul'un tarihinde zengin hatıraları olan" bir çeşmedir. Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nde anlattığına göre, her yıl, hacca gidenler, çocukları, akrabaları, dostları ve

komşuları tarafından bu çeşmeden uğurlanırlardı. Sadece hacılar değil, İmparatorluğun Asya yakasında herhangi bir yere herhangi bir vesileyle gidenler, Ayrılık Çeşmesi'nden geçirilirlerdi. Yolcular, çeşmenin yanında şimdi mevcut olmayan namazgâhta da İstanbul'daki son namazlarını kılar, yola öyle çıkarlardı. Vali olarak tayin edilen vezirlerin de bu çeşmenin bu alanda yola çıkmadan muhteşem alaylar düzenledikleri biliniyor. Mesela Cabi Said Efendi, Vekayiname'sinde, Sivas'a vali olarak tayin edilen Baba İbrahim Paşa'nın Sultan II. Mahmud'un da seyrettiği muhteşem alayını uzun uzun tasvir etmiştir.

Bu bilgiler, eskilerin tarifiyle Haydar-paşa'dan İbrahim Ağa'yı kıvrılırken sağda kalan tarihî çeşmeye niçin Ayrılık Çeşmesi isminin verildiğini açıklıyor. Evet, Ayrılık Çeşmesi... Doğrusu budur. Fenerbahçe, Paşabahçe, Valideçeşme, Kadıköy söyleyişleri de Türkçe değil. Eski İstanbullular Fenerbahçesi, Paşabahçesi, Valideçeşmesi, Kadıköyü vb. derlerdi. Bir dilin grameri, sentaksı, mantığı, estetiği yerli yerinde duruyorsa, başka dillerden ne kadar kelime alınırsa alınsın, o dil kendisini korur. Asıl tehlikeli olan Ayrılık Çeşmesi'ni Ayrılıkçeşme yaparak dilin aslî yapısına müdahale etmektir.

Bir zamanlar İstanbul'u Osmanlı tarihine ve kültürüne bağlayan her şeye düşmanlık hisleriyle dolu olanlar, mahalle ve sokak isimlerini de değiştirmişlerdir. Tarihî dokuları büyük bir hızla yok edilen şehirlerimizde isimler de değiştirilirse, bütünüyle tarihsizleşmiş olacağız. İsimler, dağları, nehirleri, şehirleri, semtleri, sokakları tarih ve kültürle irtibatlandırır. Defalarca değiştirilmiş sokak isimleri var. Düşününüz, doğduğunuz sokağa bir gün gidiyorsunuz, bakıyorsunuz ismi de, şekli de değişmiş. Bu değişiklikler bazen öylesine cahilce yapılıyor ki, kahrolmamak mümkün değil. Mesela Sultanahmet Camii'nin arkasındaki sokaklardan biri olan Karacehennem Sokağı'nın bu sokakta oturanların protestosu yüzünden Kutluğun diye değiştirildiğini Semavi Hoca'dan dinlemiştim. Sadece sokak sakinlerinin değil, Belediye yetkililerinin de, Karacehennem isminin Vak'a-i Hayriye sırasında Yeniçeri kışlalarını topa tutan İbrahim Ağa'nın lâkabı olduğunu bilmedikleri anlaşılıyor. Beyoğlu'ndaki Şehbender Sokağı'nın ismini de, "şehbender"ın konsolos anlamına geldiğini bilmeyenler, "Bu olsa olsa Şeyh Bender'dir!" diyerek değiştirmişlerdi. Yanlıştan dönüldü mü, bilmiyorum.

[devamı >>>](#)